

osce
HCNM

EDUCAȚIA BILINGVĂ ÎN GRĂDINIȚELE DIN GĂGĂUZIA: FORMAREA CADRELOR (FAZA IV)

GAGAUZ HEM ROMIN DİLLERİNİN PARALEL ÜRENMESİ GAGAUZİYANIN ERKENKİ
ÜRETİM KURUMNARINDA: KADRALARIN GELİŞTİRMESİ (IV-CÜ ETAP)

**Fonetika
kompetențiyası**

A. Stoletneaia, expert ANTEM

Dinamika pauzası zamanında

- Yaamurcuk türkü çalêr – şıp-şıp, şıp-şıp,
- Ama kim onu annêr şıp-şıp, şıp-şıp,
- Güneşçik da seviner, şen şılêr, hep şılêr,
- Yaamurcuklan şarmaşêr, şarmaşêr.

Fonetika kompetençiyası

- *Fonetika kompetençiyası*, lingvistika kompetençiyasının önemni bir payıdır, onun ilk basamaadır. Üürenilän dilin ses birimlerini annamaa hem söylemää neet koyulêêr: fonetika özelliklerini bilmää, angıları fonemaların, lafların fonetika kompozitçiyasını hem frazanın fonetikasını ayırdêr.
- Herbir dil fonetika sistemasına görä karakterize ediler, buna görä, ikinci dili üürenän kişiyä, fonetika sistemasının tekrarlamak hem kaaviletmäk sınışları mutlak lâazımdır, bukvaları hem sesleri, urguyu hem intonaçiyayı.
- İlk adım fonetika kompetençiyasının kazanılmasında: lafların kısımlara bölünmesi, afikslerin kullanılması, küçüldek formasının kurulması, şiirlerin ezberlenmesi, çünkü onnar ritmä hem rifmaya temellenerlär h.b.
- Fonemanın dooru söylenmesi bir sıra denemeklerin yardımınnan tamannanêr, öncä subyektin sözleşmäk modeli akıl olarak modelinnän identifikaçiyalêêr (lafetmäk dolayından alınmış) da ses büyüklerin yardımınnan kaavilener. Fonema lafetmesindä kaavileneräk, söylemäk becermekleri dä sınaşmak uurunda olêr, türlü artikulaçiya poziçiyalarında hem dä fonetika kombinaçiyalarında öz düzenemesi kuruplêr.
- Uşaklarla dilin fonetika sistemasının üüenmmesi bir sıravardı sistemasına görä vokalların hem konsonnarın alıştırmalarına baalı, akustika hem artikulaçiya harkteristikalarına görä ses becermeklerin geliştırmesinä temellener.

Fonetika elementlerinin öğrenmek stratejileri

- Bir dilin fonetika sistemasını öğrenirken, çok zaman lazım, özelliklän, ne kadar kurikulumda veriler, taa çok o uşaklara deyni, angıları romın dilini yada bir başka dil, yabancı dili olarak, öğrenelär. Nekadar taa çok çalışmaklar lazımdır, ki koyulu neetleri kazanmaa. Zeedä hem çeşitli oynunlar, herbir fonetika problemasına adanmış sınışlar kullanılacak, taa uşaklar isteyän uura etişmedään, ki dilin fonologika sistemasını kavrasınlar. Butürlü çalınlar olur: *üüredicinin örnää; barabar yada individual tekrarlamaşı; açıklamak; sesin kıynaş adı (şşş - yılan sesi); doorutmak; göstermek (resim, dooru söylemek, artikulätiya h.b.)*. Örnek:

Birliktä söyleeriz:	Tekrarlêêrız:
b – p, b – p, b – p, b – p, b – p, ba – pa, ba – pa, ba – pa, ba – pa, bo – po, bo – po, bo – po, bo – po, h.b.	r – rrrrrrrr; s – sssssss, j – jjjjjjjjjjjjjj, a – aaaaa; e – eeeee, o – oooooooooo, h.b.

JJJJJJJJJJ

ZZZZZZZZZZ

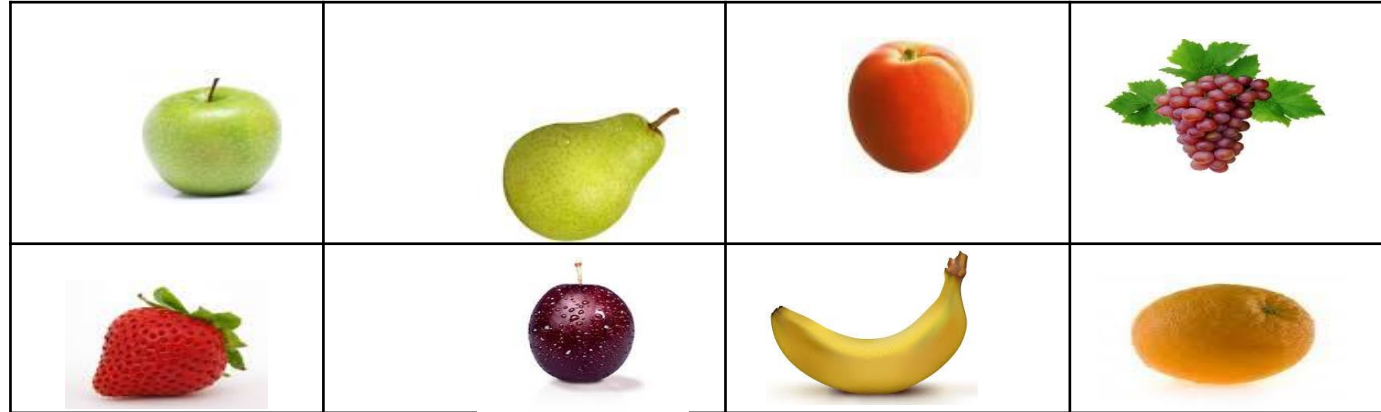
ŞŞŞŞŞŞŞŞ

Gagauz dilindä seslerin ilerletmesindä çalışmaklar

- Sınaştırmaa deyni dooru seslerin mehanika sölemesinä, läüzım ilkin onnarı birkaç teksttä praktika gibi geçmää. İlkin veriler: (a) seslemää/kabletmää tek sesi yada grupada başka seslärlän; (ä) tekrarlamaa herbir sesi ayırı, sora da grupalarda individual yada barabar öbür uşaklarlan; (b) kullanmaa sesleri laflarda, lafbirleşmelerindä, sadä hem kısa cümlelerdä verili temalara görä. Sölemäk kompetençiyanın oluşturmaşı geçer algoritmaya görä: kabletmäk – tekrarlamak – onu annamak – türlü komunikaçiya olaylarında praktika geçmesi.
- **Sınışlar doorudulu:**
 - ✓ *tanıması dolay ortamından* (örnek: klavişä sesleri, çan sesi, maşınanın uultusu h.b.);
 - ✓ *uzun vokalların tanıması laflarda* (örnek: büük –üü, duu - uu);
 - ✓ *iki sesin ayırılmasına* (örnek: dut – tut, dat – pat);
 - ✓ *seslerin analizi* (örnek: “Ses... siz işidersiniz lafin çeketmesindä/ortasında/sonunda?”);
 - ✓ *İşitmäk ritmasının ilerletmesi* – baalı muzıkaylan ritmaylan hem uşaan el/ayak dürtmesinnän: uşak lafeder, atlayarak barabar;
 - ✓ *tanımaa cümledä sıralu* – gözletmää lafların hem söz içindekiliinän ilişkisini h.b.

Seslerin işitmesinin geliştirmesi için alışmalar. Romın hem gagauz dillerinin seslerin sölemesi için alışmalar

Sesläyin hem tekrarlayın

Bu ne?
Bu bir alma.

Sesläyin hem nişannayın *maavi* kalemnän lafları, ağıları **** bukvasınnan başlêêrlar hem dâ *eřillän K* bukvasınnan başlayan

Seslärlän tanıştırmak

Dooru söläyin sesleri

b	p	v	f	j	ř
babu	aala	Vani	film	juri	řamata
z	s	d	t	m	n
zümbül	saalık	dat	tutmaa	maalä	näänı
g	k	c	ç		
gül	kuan	can	çanta		

Gagauz dilindä seslerin ilerletmesindä çalışmaklar

tanımaa cümledä sıralı

Sesläyin hem tekrarlayın

a – ä <i>alma - bän</i>	a – ê <i>kap – yapêr</i>	aa – êê <i>almaa – paklêêr</i>
ä – e <i>gecä - geceyi</i>	o – ö <i>bol - göl</i>	u – ü <i>Bul - küçük</i>
oo – öö <i>koolamaa – ötüögün</i>	uu–üü <i>duumaa – üürenmää</i>	ı-i <i>kır- bil</i>
		ıı-ii <i>tımaa - iilik</i>

Dooru kullanmaa sesleri, afiksleri, lafları

Sesläyin hem tekrarlayın

d – daa, daul, duumaa, datmaa, duan

t – tutmaa, tutkal, turuncu, takmaa

d' – demää, düz, dilenci, dikmää

t' – tenä, tepä, tek, tebeşir, tertiplemää

Dooru söläyin

caaz, -cääz // -çaaz, -çääz:

– kolcaaz, ekcääz, kuşcaaz, ipçääz

için – *adam için, senin için h.b.*

acek/ecek:

- yapacak, alacak, gelecek h.b.

deyni – *mamuya deyni, kızkardaşıma deyni h.b.*

yer/yêr:

- giiyer, büüyer, soluyêr, koruyêr

altında – *kiyadın altında, masa altında h.b*

SEVERİM SENİ!

GÖZÄL GAGAUZÇAM!

✓ Onu sesleerim!

✓ Onu annêêrim!

✓ Onu kullamêrim!

✓ Onda düşünerim!

✓ Onu koruyêrim!

SAA OLUN!

ii BAŞARILAR!